

Frá ritstjórum

Notkun orðasambanda í ræðu og riti auðga tunguna og gera hana blæbrigðaríka og kjarnmikla. Að undanfögnu hafa sjónir beinst æ meir að því sviði málvísinda sem lúta að (föstum) orðasamböndum og er óhætt að fullyrða að mikil gróska hafi verið í rannsóknum fræðimanna um eiginleika, formgerðir, myndmál og flokkun fastra orðasambanda, gildi þeirra sem hluta af orðaforða tungumálsins, sem og mikilvægi í kennslu og námi erlendra tungumála. Föst orðasambönd eru tvö eða fleiri orð sem standa saman og mynda merkingarbæra heild. Mörg eru notuð í málsamfélaginu líkt og um eitt orð væri að ræða, og oft eru þau í yfirfærðri merkingu. Sem dæmi má nefna *leggjast undir feld* í merkingunni ‚íhuga lausn á vandamáli í einrúmi‘, *bitta naglann á höfuðið* ‚hafa á réttu að standa‘, og *bata gráu ofan á svart* ‚gera illt verra‘.

Frá árinu 2022 er Rannsóknastofa í orðasambandafræði (RÍÓ) starfrækt við Háskóla Íslands. Hún heyrir undir Hugvísindasvið og starfar innan vébanda Stofnunar Vigdísar Finnbogadóttur í erlendum tungumálum. Rannsóknastofan er vettvangur fyrir fræðimenn og áhugafólk um orðasambandafræði. Markmið hennar eru meðal annars að vera vettvangur fyrir rannsóknir á sviði orðasambandafræði og beita sér fyrir útgáfu efnis um fræðin.

Með það fyrir augum að kynna þetta rannsóknarsvið nánar og gera grein fyrir helstu rannsóknum undanfarinna ára var ákveðið að helga sérhefti *Milli mála* 2025 þessu fræðasviði. Í heftinu sem hér kemur fyrir augu lesenda er fjallað um orðasambandafræði frá ýmsum hliðum. Nefna má umfjöllun um kenningar sem lúta að eiginleikum orðasambanda, flokkun og gerð þeirra, kennslu orðasambanda og orðasambönd í einmála og tvímála orðabókum sem og í þýðingum. Í fyrstu grein heftisins er farið vítt og breitt um

sögu fræðigreinarinnar fyrr og nú. Í kjölfarið fjallar Oddný G. Sverrisdóttir um helstu gerðir orðasambanda og flokkun þeirra. Í umfjöllun sinni gera Dmitrij Dobrovol'skij og Elisabeth Piirainen grein fyrir fyrirbæri sem kalla mætti falsvini (e. *false friends*) en orðasambönd geta reynst þýðendum óþægur ljár í þúfu og ekki óalgengt að þeim verði á í messunni þegar föst orðasambönd eru þýdd á milli tungumála. Sigrún Á. Eiríksdóttir þýddi greinina með góðfúslegu leyfi höfunda. Guðrún Kvaran segir frá uppruna og sögu valinna orðtaka í íslensku. Samskiptaformúlur og orðtök í dönsku og íslensku er umfjöllunarefnið í grein Auðar Hauksdóttur. Erla Hallsteinsdóttir fjallar um kennslu orðasambanda og aðferðir og kenningar þar að lútandi. Rósa Elín Davíðsdóttir beinir hins vegar sjónum að orðasamböndum í orðabókum og segir frá aðferð við að finna jafnheiti orðasambanda á milli íslensku og frönsku og Nuria Frías Jiménez segir frá samanburðarrannsókn sinni á orðastæðum í íslensku og spænsku. Í lokin er grein eftir Azucena Penas Ibáñez og Erlu Erlendsdóttur þar sem aðferð hugrænna fræða er beitt við samanburð á orðasamböndum milli mála; hér beinast augu að íslensku og spænsku.

Ritstjórar þakka höfundum, þýðendum, ritrýnum, prófarkalesara, ritstjórum ritraðarinnar og umbrotsmanni fyrir einstaklega gott samstarf við gerð tímaritsins. Jafnframt er Styrktarsjóði Stofnunar Vigdísar Finnbogadóttur í erlendum tungumálum þakkað fyrir ómetanlegan stuðning við útgáfu heftisins.

Erla Erlendsdóttir
Oddný G. Sverrisdóttir